

СТАНОВИЩЕ

във връзка със защита на докторски труд
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление: 3.8. Икономика (финансови пазари)
Докторска програма: „Финанси, застраховане и осигуряване“

Тема на докторския труд: „Влияние на икономическата глобализация върху финансовите операции и маркетинга във въздушния трафик по света по примера на Delta Air Lines“ („The impact of the economic globalization process on financial operations and marketing in the air traffic in the world with a review of Delta Air Lines“)

Автор на докторския труд: Сончица Йованова

Научни ръководители: Проф. д-р Станислав Димитров
Проф. д-р Люпчо Стойчески

Автор на становището: Проф. д-р Цветан Илиев

1. Общо представяне на получените материали

Настоящото становище е изготвено на основание Заповед № 257/27.06.2023 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) – проф. д-р ю. н. Борис Велчев, в съответствие с чл. 4 (2) от Закона за развитие на академичния състав в Република България и чл. 30 (2) на Правилника за прилагане на този закон, както и в съответствие с чл. 47 (7) от Правилника за приемане и обучение на докторанти във ВУЗФ.

Предоставената ми документация по конкурса включва: дисертационен труд, автореферат, списък с научни публикации, резюмета на публикациите за участие в процедурата, справка за изпълнение на наукометричните изисквания, CV, декларация за авторство и добросъвестно разработване на дисертационния труд. В изпълнение на изискванията на чл. 6 (1) и (2) от ЗРАСРБ са налице доказателства за притежавана ОКС „Магистър“ и разработен дисертационен труд на тема „Влияние на икономическата глобализация върху финансовите операции и маркетинга във въздушния трафик по света по примера на DELTA AIR LINES“.

Представеното ми дава основание да посоча, че са спазени нормативните изисквания за допускане до участие в процедура по защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторант Сончица Йованова е роден на 5.06.1984 г. в Р С. Македония. През 2006 г. завършва журналистика в университета „Св. св. Кирил и Методий“ в Скопие, а 2019 г. получава ОКС „Магистър“ по „Маркетинги мениджмънт“ от European University – Скопие, Р С. Македония.

В периода 2006 – 2009 г. работи в национално радио и телевизия на Р С. Македония, а от 2010 до настоящия момент докторант Йованова е директор кабинно обслужване в Qatar Airways. Владее писмено и говоримо английски, български, сръбски, хърватски и немски език.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторант Йовановска изследователска област е изключително актуална с оглед на предизвикателствата, пред които се изправят обществено – икономическите процеси в условията на глобализация. От икономическа гледна точка глобализацията предизвиква увеличаване на международната търговия на стоки, услуги и производствени фактори. В днешната глобализирана икономика националните стопанства са интегрирани посредством системи за международни финансови трансфери и процеси. Основните двигатели на икономическата глобализация са либерализацията на движението на капитали и дерегулацията на финансовите услуги, по-нататъшното отваряне на пазарите за търговия и инвестиции, насърчаването на растежа и международната конкуренция.

В дисертационния си труд докторант Йованова отдава важна роля глобалния маркетинг при тези условия. Според нея той е много повече от обикновена продажба на стоки и услуги на международния пазар, по-скоро е процес на трансфериране на краен продукт или услуга на глобално ниво, който води до намиране на решения за излизане от кризисни състояния и създава възможности за развитие.

Влиянието на глобализацията върху въздушния трафик, нейното значение за постигането на икономическо развитие в много страни по света, правят тази тема много интересна и дисертабилна.

За **цел** на дисертационното изследване докторант Йованова е определила анализа на влиянието на глобализацията върху движението на финансовите потоци на големите компании, както и върху приложението на маркетинга и неговото развитие в работата на компаниите, с фокус върху авиокомпаниите.

С оглед на така дефинираната цел, **предмет** на докторската дисертация е оценката на въздействието на процеса на глобализация върху развитието на въздушния трафик и върху компанията DELTA AIR LINES. При добиването на статут на глобална компания на DELTA AIR LINES е свързано с по-големи търговски и капиталови потоци, с необходимост от хармонизиране на икономическите правила, създаване на структурна подкрепа и взаимно сътрудничество. Не на последно място това води до създаване на глобален пазар, който позволява по-големи чуждестранни инвестиции и по-бързо развитие на икономиките на страните.

Логично за **обект** на изследване на компанията DELTA AIR LINES и нейното позициониране в процесите на глобалния маркетинг.

4. Познаване на проблема

Добро впечатление прави обстоятелството, че докторант Йованова е запозната с разработките по изследвания от нея проблем на редица чуждестранни автори. Тя уместно подчертава, че въпреки огромния обем изследвания по тази проблематика, винаги възникват нови аспекти особено с дигитализацията на обществено – икономическите отношения днес. От представеното в изложението на дисертационния труд мога да констатирам, че докторантът демонстрира познания в различните аспекти на изследвания проблем и това дава възможност да вникне в дълбочина в него.

5. Методика на изследването

За постигането на дефинираната в разработката цел докторант Сончица Йованова използва адекватни изследователски методи: индукция и дедукция, сравнителен анализ, описание на явления и процеси и логическо моделиране. В значителна степен те дават възможност да се постигнат изследователските задачи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 162 стандартни страници и в структурно отношение напълно съответства на предмета, обекта и целта на изследването. В структурно отношение той се състои от: въведение, изложение в три глави, заключение и библиографска справка, включваща 107 източника само на английски език.

В първа глава на дисертацията докторант Йованова прави опит за класифициране на основните характеристики на глобализацията като процес. В резултат достига до заключението, че глобализацията е процес на разширяване на икономическите отношения между страните. Основен белег и същевременно инструмент на глобализацията е трансферът на финансови средства и други ресурси под формата на преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ).

Добро впечатление прави анализът на различните аспекти на глобализацията – икономически, финансови, културни, политически, социални, технологични и географски, както и очертаването на ползите, които страните извличат от тях. Тук акцентът е поставен върху икономическите характеристики на глобализационните процеси и ефектите за страните. По този начин докторант Йованова демонстрира умение да стеснява и фиксира изследователското си поле.

За един от ключовите процеси в условията на икономическа глобализация е определен глобалния маркетинг. Според докторанта това е процес на популяризиране на продукти и услуги на световните пазари. На основата на това разбиране са представени неговите вътрешно присъщи белези и са очертани насоките на приложението му.

Глава втора от дисертационния труд е посветена на глобализацията на въздушното движение в световен мащаб, като неизменна част от глобалния маркетинг. Въздушното движение е глобален работодател, производител на продукти и услуги, посредник при размяната на глобалните пазари и свързваща ос между икономическите,

социалните, културните и всякакви други предпоставки на глобализацията. През тази призма са идентифициране елементите на маркетинг микса на авиокомпаниите и трансформирането им от модел 4 – р към модел 7 – р.

В трета глава докторант Йованова отделя внимание на стратегиите за глобален маркетинг, прилагани от компанията DELTA AIR LINES. Маркетинговата стратегия на компанията разглежда продукта не като материален продукт, а като източник на стойност, който трябва да бъде получена от клиентите.

Представените в заключението на дисертацията изводи ми дават основание да определя докторант Йованова като автор с критичен и задълбочен изследователски поглед върху проблемите на глобализацията и в частност на моделите за глобален маркетинг.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Посочените в справката научни приноси на докторанта приемам, че съответстват на показаното в дисертационния труд.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

За оформен изследователски поглед говорят и научните публикации по темата на дисертационния труд, в които са популяризирани идеите на автора – три статии. Посоченото изследователско творчество на автора съответства на изискванията на процедурата за придобиване на ОНС „доктор”.

9. Лично участие на докторанта

Представените на вниманието на научното жури дисертационен труд, автореферат и публикации на докторант Йованова приемам като лично достижение на автора. Посочените в библиографската справка литературни и информационни източници са използвани коректно.

10. Автореферат

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и притежава всички необходими реквизити за една подобна разработка. Той отразява напълно структурата и съдържанието на дисертацията. Неговият обем е 36 стандартни страници.

11. Критични забележки и препоръки

Както всяка подобна разработка, така и представената от докторант Сончица Йованова дисертация притежава и някои недостатъци. Те не омаловажават постигнатото в дисертационното изследване.

Въпрос, по който докторантът е необходимо да вземе отношение по време на защитата:

1. Какви негативни ефекти предизвиква глобализацията върху маркетинговите стратегии на компаниите от авиоиндустрията?

12. Лични впечатления

Не познавам докторанта и нямам лични впечатления от нея. При изготвянето на моето становище съм се ръководил единствено от представеното в дисертационния му труд и неговите публикации.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Основната препоръка, която отправям към докторант Йованова, е да задълбочи своите изследвания в областта на глобалния маркетинг и неговите ефекти на корпоративно и публично равнище.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, считам че докторант Сончица Йованова отговаря на наукометричните и законови изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в „Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика (финансови пазари)“ и притежава необходимите професионални и личностни качества. Поради това убедено **давам своята положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури **да присъди** образователната и научна степен „Доктор“ на Сончица Йованова.

Дата: 13.08.2023 г.

Подпис:

/проф. д-р Цветан Илиев/